

11. UN Standard Rules on the Equalization of Opportunities for Persons with Disabilities. – Lviv : Nadia, 1998. – 48 p.
12. Weishaar P. M. Access to public school education for students with disabilities : United States and Ukraine / P. M. Weishaar, M. K. Weishaar [E-resource]. – Available at: http://www.su.lt/bylos/mokslo_leidiniai/Social_Welfare/2011_1_2/weishaar_weishaar.pdf

Одержано редакцією 05.08.2014
Прийнято до публікації 08.08.2014

Анотація. Бондар Т. І. Розробка і здійснення інклюзивної освіти в Україні та законодавстві США. *Інклюзивна освіта в Україні стала предметом низки наукових розвідок та суспільних обговорень. З часу проголошення незалежності Україна намагається забезпечити необхідні умови для включення дітей з особливими освітніми потребами в загальноосвітні навчальні заклади. Проте, українське законодавство у сфері забезпечення права осіб з особливими потребами на освіту не відповідає міжнародним стандартам. Українцям актуальним постає питання про законодавче забезпечення розвитку інклюзивної освіти та розробку механізмів його імплементації. Схарактеризовано термінологічний аспект законодавчої бази інклюзивної освіти, виокремлено проблеми, що перешкоджають успішній імплементації інклюзивної політики в Україні. Проаналізовано закон США «Про освіту всіх неповносправних дітей» та з'ясовано механізми, що сприяють забезпеченню безкоштовного доступу до освіти дітям з особливими освітніми потребами в США.*

Ключові слова: *інклюзивна освіта, законодавство, діти з особливими освітніми потребами, спеціальна освіта, загальна освіта, інвалідність.*

Аннотация Бондар Т. И. Разработка и осуществление инклюзивного образования в Украине и законодательстве США. *Инклюзивное образование в Украине стало предметом ряда научных исследований и общественных обсуждений. Со времени провозглашения независимости Украина пытается обеспечить необходимые условия для включения детей с особыми образовательными потребностями в общеобразовательную среду. Однако, украинское законодательство в сфере обеспечения прав лиц с особыми потребностями на образование не соответствует международным стандартам. Крайне актуальным становится вопрос о законодательном обеспечении развития инклюзивного образования и разработке механизмов его осуществления. Охарактеризован терминологический аспект законодательной базы инклюзивного образования, выделены проблемы, препятствующие успешной имплементации инклюзивного политики в Украине. Проанализирован закон США «Об образовании всех детей с нарушениями развития» и выяснены механизмы, способствующие обеспечению бесплатного доступа к образованию детям с особыми образовательными потребностями в США.*

Ключевые слова: *инклюзивное образование, законодательство, дети с особыми образовательными потребностями, специальное образование, общее образование, инвалидность.*

УДК 373.2.015.31

С. С. Бурсова

РОЗВИВАЛЬНЕ СЕРЕДОВИЩЕ ЯК УМОВА ЕФЕКТИВНОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ПІДТРИМКИ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Висвітлено стан проблеми адаптації дітей до умов дошкільного навчального закладу, а також протиріччя, які виникають під час адаптаційного процесу. Представлено основні результати проведення констатувального експерименту, у ході якого з'ясовано, що діти, які адаптуються до умов дошкільного закладу, мають недостатній обсяг знань. Визначено поняття «педагогічна підтримка» у контексті адаптації дітей до умов дошкільного навчального закладу. Схарактеризовано особливості організації розвивального середовища в системі педагогічної підтримки дітей.

Ключові слова: *педагогічна підтримка, адаптація, дошкільний навчальний заклад, розвивальне середовище, ігрові технології, діти дошкільного віку.*

Постановка проблеми. У сучасних умовах розвитку України прагнення батьків віддавати дитину до дошкільного закладу якомога раніше набуває актуальності. Одними з головних чинників цього є складні соціально-економічні проблеми, які спонукають матерів не тільки з раннього віку записувати дитину до дошкільної установи, але й не приділяти належної уваги першим тижням її перебування в дитячому садку. Усе це позначається на фізичному і психічному самопочутті дитини. Така ситуація вимагає прийняття організаційних педагогічних рішень, що пов'язані з підтримкою дітей, які адаптуються до нових соціальних умов. Одним із способів розв'язання цієї проблеми є впровадження в навчально-виховний процес педагогічної підтримки дітей в умовах адаптації до умов дошкільного навчального закладу.

Разом із тим, діяльність вихователя з надання педагогічної підтримки в період адаптації стикається з такими суперечностями: між необхідністю педагогічної підтримки, що неможлива без залучення батьків, та ігноруванням дорослими практичних рекомендацій вихователя для оптимізації процесу адаптації; між потребою дитини в наданні педагогічної підтримки в період пристосування до нових соціальних умов та відсутністю розвиненої системи інформаційного і науково-методичного забезпечення цієї діяльності; між вимогою сучасного суспільства до впровадження нових технологій (ігрових, естетотерапевтичних, здоров'язбережувальних) та відсутністю кваліфікованих фахівців із профільною підготовкою.

Для виявлення сучасного стану і перспектив упровадження педагогічної підтримки дітей, які адаптовуються, нами був проведений констатувальний експеримент, що передбачав виявлення специфіки роботи вихователя в адаптаційному процесі та особливостей залучення батьків до нього, сформованості розвивального середовища та його ігрового потенціалу.

Аналіз бесід і результатів анкетувань вихователів показав, що незважаючи на реформування дошкільної освіти, здійснення вихователями педагогічної підтримки дитини раннього віку в період адаптації до дошкільного навчального закладу не лише не реалізується, але й не виноситься окремим завданням у плануванні освітньо-виховної роботи груп дітей раннього віку. Аналіз планів освітньо-виховної роботи з дітьми в адаптаційний період у дошкільних закладах дав змогу виявити, що робота в цьому напрямі ведеться епізодично, методи і прийоми роботи щодо полегшення процесу адаптації та відстеження їх результатів, як правило, не передбачені плануванням і не проводяться. У більшості випадків така робота зводиться лише до індивідуального консультування батьків.

Проведене анкетування батьків, метою якого було визначення їхньої ролі та впливу на дитину в період адаптації до нових умов дошкільного закладу, показало, що більшість із них попередньо були ознайомлені з роботою дошкільного закладу та готували дитину для вступу до нього, обізнані з особливостями перебігу адаптаційного процесу, але їм бракує знань із практичної допомоги дитині в подоланні адаптаційних труднощів. Помічено, що вихованням дитини в сім'ї та її підготовкою до відвідування дошкільного закладу в основному займаються мами чи бабусі.

При аналізі розвивального середовища груп було виявлено наявність і сформованість усіх осередків, які відповідають матеріально-технічним, санітарно-гігієнічним і психолого-педагогічним вимогам. Для виявлення особливостей його ігрового потенціалу, що сприятиме покращенню перебігу адаптації, нами було проведено дослідження за такими критеріями: зацікавленість батьків і вихователів в галузі ігрових технологій; знання про ігрові технології та їх можливості; усвідомлення батьків і вихователів впливу гри на адаптацію дитини; ступінь включення дітей в ігрові ситуації. При спостереженні за дітьми в ігровій діяльності, нами було помічено, що в

більшості випадків діти грають на самоті або об'єднуються в невеликі групи, ігри обирають за вподобанням. Частіше – це ігри з конструктором, ляльками, іграшками-транспортном. Ігрові технології, які б полегшили процес адаптації дітей до нового середовища, не проводяться.

Зважаючи на вище сказане, нами було висунуто припущення, що включення в розвивальне середовище ігрових технологій допоможе суттєво оптимізувати процес педагогічної підтримки дітей у період адаптації до умов дошкільного закладу.

Мета цієї статті – розкрити сутність включення ігрових технологій у розвивальне середовище, що виступає однією з основних умов педагогічної підтримки дітей у період їхньої адаптації до умов дошкільного навчального закладу.

Виклад основного матеріалу. Розглядаючи дошкільний навчальний заклад як один із соціальних інститутів, ми можемо говорити, що він покликаний забезпечити входження дитини в соціальний світ, сприяти становленню особистості дитини в ньому. Перебуваючи в ньому, дитина формує свою індивідуальність, розвиває свої творчі здібності, учиться поводити себе з однолітками і дорослими. Проте, вступ дитини до дитячого садка супроводжується рядом труднощів, які перешкоджають її адаптації до нових умов, порушують перебіг цього процесу. Це може привести до різноманітних коливань у соматичному і психічному стані, зниження рівня комунікативних, соціальних навичок і навичок самообслуговування, емоційних зрушень у вигляді істерик, плачу, невміння налагоджувати контакти з іншими дітьми і дорослими, порушення сну й апетиту.

Як свідчать бесіди і результати анкетування вихователів і батьків новоприбулих дітей, лише 42% дітей легко адаптуються до нових умов. Такі діти мають піднесений настрій, гарне самопочуття, задоволені від проведеного в дитячому садку часу, з інтересом грають разом з іншими дітьми, реагують на прохання дорослих. Близько 35% дітей виявляють адаптацію середнього рівня. До такої категорії ми відносимо дітей, у яких спостерігається чергування бажання і небажання ходити до дитячого садка, задовільного сприйняття розпорядку дня дошкільного закладу – з незадовільним, гарного настрою – з поганим. Нами виявлено 23% дітей з ознаками «важкої» адаптації. Вони мають поганий настрій, вередують, відмовляються грати з іншими дітьми, не реагують на прохання і поради вихователів.

Розв'язанню проблем оптимізації процесу адаптації дітей дошкільного віку, створенню умов оптимального розвитку дошкільників, розробці методик і технологій забезпечення кращого фізичного, соціального і психологічного благополуччя дитини присвячено багато сучасних психолого-педагогічних досліджень. Однак, проблема педагогічної підтримки дітей у період адаптації їх до умов дошкільного навчального закладу ще не була предметом спеціального дослідження і нині залишається не розв'язаною в педагогічній теорії та виховній практиці.

У контексті нашого дослідження, педагогічна підтримка представляє собою поліфункціональну діяльність вихователя, що спрямована на виявлення і подолання труднощів адаптаційного процесу, розвиток і формування особистості дитини. Ефективність її організації в навчально-виховному процесі дошкільного закладу неможлива без дотримання ряду умов. Серед них пріоритетну роль відіграють гуманний характер стосунків суб'єктів навчально-виховного процесу, професійна компетентність педагогічного колективу, єдність вимог до дитини в сім'ї і в дошкільному навчальному закладі, формування розвивального середовища.

Особливу увагу ми приділяємо правильній організації розвивального середовища. Таке середовище має слугувати збагаченню й урізноманітненню дитячої діяльності, розвитку активності дитини, її індивідуальності, здатності діяти

за власним бажанням і самостійним вибором, створенню належних умов у дошкільних закладах для реалізації дитиною свого природного потенціалу (фізичного, психічного, соціального), сприяти її соціалізації. Розвивальними слід уважати умови, які підживлюють природні сили дитини, сприяють реалізації нею своїх потенційних можливостей, збагачують знаннями, практичними навичками, удосконалюють їх, забезпечують усвідомленість, культурність, міцність; позитивно впливають на становлення особистісного досвіду, формують реалістичні образи світу та власного «Я», елементарну систему морально-духовних цінностей, що корисні гармонійному розвитку, базуються на знанні вікових та індивідуальних можливостей.

Апробації розробленої нами системи педагогічної підтримки дітей було присвячене комплексне дослідження, якому передувала розробка авторської адаптаційної програми. Адаптаційна програма має системний характер і включає в себе оздоровчий, емоційний і соціальний компоненти. Так, необхідність оздоровчого компонента в системі педагогічної підтримки дітей раннього віку обумовлена тим, що вступ дитини до дитячого садка супроводжується рядом порушень у її психічному і фізичному здоров'ї, нервовій системі, у деяких вегетативних реакціях, а саме: утрачається вага, загострюються алергічні реакції, дитина часто хворіє. Оздоровчий компонент передбачає застосування вихователем елементів ігрових технологій, які мають на меті захистити дитину від зовнішніх чинників, що погіршують її самопочуття (часті вірусні захворювання, нервове збудження) та внутрішніх чинників, що блокують активність дитини (страх перед відвідуванням ДНЗ, бути покинутою батьками, не прийнятою колективом). Лише за умови фізично і психічно здорової дитини можливе її успішне навчання, виховання й розвиток. Так, при подоланні порушень у нервовій системі вихователь використовує елементи кольоротерапії, імунної гімнастики; при порушеннях психічного здоров'я – елементи музикотерапії, казкотерапії.

Велику увагу вихователю необхідно також приділити роботі з батьками, а саме: проведенню бесід про дотримання режиму дня вдома, організації рухливих ігор на повітрі, наданню рекомендацій щодо використання ігрових технологій після сну, рекомендацій щодо залучення дітей до колективних ігор.

Емоційний компонент передбачає формування позитивного ставлення новоприбулої дитини до відвідування дошкільного закладу, спілкування з однолітками і вихователем, спокійне розлучення з батьками в ранішній час та з однолітками у вечірній. Емоції відіграють важливу роль в організації та закріпленні поведінки дитини. Вони формують у неї умовиводи про те, як слід поводити себе в даній ситуації; впливають на сприйняття дитиною тих чи інших подій, явищ, людей; певним чином впливають на пізнавальні процеси, що, у свою чергу, є основою формування особистості [1, с. 23]. Тому вихователю в період адаптації дітей раннього віку необхідно формувати розвивальне середовище, яке б було емоційно комфортним, передбачало б установаження довірливих відносин із дітьми. Необхідно також допомогти дитині вибрати той вид діяльності чи гри, яка найбільше зацікавить дитину, залучить її до колективної та пізнавальної діяльності. У такій ситуації, вихователю слід звернутися до ігор, метою яких є налагодження позитивних контактів, розвиток навичок спільної діяльності, почуття єдності і згуртованості, уміння розуміти емоційний стан іншої дитини.

Соціальний компонент також має важливе значення у процесі реалізації дитиною потреби у виявленні себе як особистості. Так, у результаті досліджень психолога Т.В. Яценко встановлено, коли в дітей найяскравіше проявляється криза трьох років, на який період припадає її пік, і коли симптоми кризи йдуть на спад (табл. 1) [6]:

Таблиця 1.

Особливості перебігу кризи трьох років

Симптоматика кризи						
Вік	Негативізм	Упертість	Примхливість	Свавілля	Знецінювання	Протест-бунт
2,3-2,6	80%	100%	60%	100%	40%	20%
2,7-2,9	25%	100%	100%	100	100%	50%
2,10-2,12	33%	100%	66%	100%	33%	0%
3,0-3,2	80%	60%	80%	60%	20%	0%

Як бачимо з таблиці, симптоми кризи трьох років (за Л.С. Виготський – криза відносин) припадають саме на період адаптації дітей раннього віку до умов дошкільного навчального закладу. Її проявами є негативізм, упертість, примхливість, свавілля, знецінювання, протест-бунт, що заважають дитині пристосуватися до соціуму, оволодіти суспільними формами і засобами діяльності. У такій ситуації вихователів слід добирати ігрові технології, необхідною умовою яких було б створення ситуації успіху, щоб дитина не лише обрала діяльність, а й отримала позитивні результати. Так, слід звернути увагу на ігри з піском (допоможуть зрозуміти проблеми, що виникають у дитини, але які вона не може озвучити в реальному світі), ігри з гудзиками (формують почуття самостійності, упевненості, розвивають дрібну моторику рук). Установлено, що включення в розвивальне середовище ігрових технологій не лише покращує емоційний стан дітей, але й сприяє фізичному і мовленнєвому розвитку, формуванню пізнавальної активності, розвитку психічних процесів та образотворчої діяльності, оволодінню дитиною ігровими діями (табл. 2):

Таблиця 2.

Характеристика особистісного розвитку дитини після включення ігрових технологій у розвивальне середовище

Показники особистісного розвитку дитини	Рівень прояву, %			
	Початковий етап		Заключний етап	
	Експ. група	Контр. група	Експ. група	Контр. група
Фізичний розвиток	41	30	46	32
Мовленнєвий розвиток	18	22	28	22
Пізнавальна активність	26	28	36	30
Психічні процеси	19	17	25	18
Образотворча діяльність	15	18	17	18
Ігрові дії	32	35	43	36

Як бачимо з таблиці, важливим є завдання організації розвивального середовища у зв'язку з необхідністю забезпечення належних умов для полегшення перебігу процесу адаптації дітей раннього віку. Ураховуючи особистісно орієнтовану модель виховання дітей дошкільного віку, вихователів необхідно організувати так розвивальне середовище, щоб кожна дитина, за бажанням, могла знайти собі місце для заняття та індивідуальної діяльності. Також необхідно звернути увагу на розвиток тих умінь і навичок, відсутність яких порушують процес адаптації.

Висновки. Запропонована організація розвивального середовища в адаптаційний період кваліфікується як активна взаємодія двох суб'єктів освітнього процесу – дитини, яка адаптується до нового середовища, та вихователя, який активізує особистість дитини, її зусиллям заради побудови власної комфортної життєдіяльності. Грамотно організоване на наукових засадах розвивальне середовище є джерелом усебічного, гармонійного та ефективного розвитку особистості дитини.

Список використаної літератури

1. Кононко О. Л. Соціально-емоційний розвиток особистості : навч. посібник [для вузів] / О. Л. Кононко. – К. : Освіта, 1998. – 256 с.
2. Пятница Т. В. Развивающая череда дошкольного учреждения : пособие [для педагогов учреждений, обеспечивающих получение дошкольного образования] / Т. В. Пятница. – 2-е изд. – Мозырь : ОООИД «Белый Ветер», 2009. – 291 с.
3. Резніченко І. Ю. Створення розвивального життєвого простору у групових приміщеннях дошкільного закладу / І. Ю. Резніченко // Практика правління дошкільним закладом освіти. – 2011. – № 1. – С. 34–40.
4. Рогальська І. П. Соціалізація особистості у дошкільному дитинстві : сутність, специфіка, супровід : монографія / І. П. Рогальська. – К. : Міленіум, 2008. – 400 с.
5. Стреж Л. Сходінки адаптації дітей раннього віку / Л. Стреж. – К. : Шкільний світ, 2009. – 128 с.
6. Яценко Т. В. Криза трьох років та її вплив на формування особистості дошкільника [Електронний ресурс]. – Режим доступу <http://yatsenkot.narod.ru/kriza.doc>

Одержано редакцією 11.08.2014.
Прийнято до публікації 14.08.2014.

Аннотация. Бурсова С. С. Развивающая среда как условие эффективной организации педагогической поддержки детей дошкольного возраста. *Отражено состояние проблемы адаптации детей к дошкольному образовательному учреждению, а также противоречия, возникающие во время адаптационного процесса. Освещены основные результаты констатирующего эксперимента, показавшие, что дети, которые адаптируются к дошкольному образовательному учреждению, владеют незначительным багажом знаний. Дана характеристика особенностей организации развивающей среды в системе педагогической поддержки детей. Представлены оздоровительный, эмоциональный и социальный компоненты адаптационной программы, практические рекомендации по использованию игровых технологий в обеспечении физического, психического и социального благополучия ребенка.*

Ключевые слова: педагогическая поддержка, адаптация, дошкольное образовательное учреждение, развивающая среда, игровые технологии, дети дошкольного возраста.

Summary. Bursova S. S. Learning environment as a condition for effective organization of pedagogical support for children of preschool age. *The article deals with the issue of children's adaptation to the kindergarten. The contradictions that arise during the adaptation process and the main aspects of the experiment have been highlighted. Experimental results have shown that children in the process of adaptation to pre-school have very little knowledge base, therefore they need pedagogical support from adults, which will appear in protecting their spiritual and physical strength; the help to overcome the difficulties encountered in the child; promoting and interacting in various life and game situations. The author attempts to define the "pedagogical support" in terms of children's adaptation to the kindergarten. The peculiarities of learning environment in the system of pedagogical support for children have been determined. The health-improving, emotional and social components of adaptive programs, which give practical advice on using gaming technology to provide physical, mental and social well-being of the child, have been represented.*

Key words: pedagogical support for children, adaptation to the kindergarten, learning environment, gaming technology, pre-school children.

УДК 378

Włosiński Marian

TECHNIKI I SYSTEMY PEDAGOGIKI RESOCJALIZACYJNEJ

Ten artykuł jest próbą odnalezienia prawdy o człowieku jutra jego wartości, pragnień, a zwłaszcza wpływu rehabilitacji i reintegracji społecznej w kontekście dzisiejszej etyczno-moralne klimatu na temat stanu współczesnej wiedzy pedagogicznej. Rehabilitacja jest kolejność procedur nauczania, jak również te, edukacyjnych i terapeutycznych, których celem jest jak najlepsze